

UDRUŽENJE BH NOVINARI

Projekat: Slobodni mediji za slobodno društvo

*Tema istraživanja: Lokalni mediji – kvalitet medijskih sadržaja i informacija za građane,
pluralizam mišljenja i različitost izvora informacija*

MONITORING SADRŽAJA LOKALNIH MEDIJA U BOSNI I HERCEGOVINI

- **PRVI PRELIMINARNI IZVJEŠTAJ SA REZULTATIMA** –

Na osnovu prikupljenih podataka monitora, izvještaj pripremila prof.dr. Lejla Turčilo

Sarajevo, oktobar 2020.

SAŽETAK ISTRAŽIVAČKOG PROJEKTA I ISTRAŽIVAČKIH NALAZA

Istraživački projekat – monitoring sadržaja lokalnih medija u Bosni i Hercegovini ima za cilj dolaženje do naučnih saznanja, na osnovu empirijskih dokaza, o tome da li i u kojoj mjeri lokalni mediji (štampani, elektronski i online) zastupaju javni interes, odnosno ispunjavaju svoju društvenu ulogu lokalnih javnih glasila. Istraživano je kojim se temama bave lokalni mediji, da li te teme istražuju kroz autorske tekstove ili ih prezentuju javnosti na osnovu saopćenja lokalnih vlasti i drugih društvenih aktera, koliko izvora koriste u izvještavanju i kako te izvore tretiraju (jesu li svi ravnopravni ili postoje preferencije), te koliko je u sadržajima koje objavljuju prisutan pluralizam mišljenja.

Monitorisano je 617 sadržaja iz 34 lokalna medija (4 štampana, 10 TV stanica, 11 radio stanica i 9 portala). Istraživački nalazi ukazuju na sljedeće:

- Lokalni mediji se uglavnom bave lokalnom politikom, prenoseći stavove lokalnih zvaničnika i drugih političkih aktera u lokalnoj zajednici.
- U lokalnim medijima jesu prisutne teme koje su od javnog interesa, ali način na koji se te teme obrađuju ne pomaže odveć građanima da dobiju kvalitetne informacije o tim temama.
- Lokalni mediji uglavnom svoje sadržaje zasnivaju na malom broju izvora, odnosno sagovornika (najčešće jedan ili eventualno dva).
- Onda kada mediji imaju više sagovornika u svom sadržaju, ti sagovornici su uglavnom saglasni oko teme ili pitanja koje se obrađuje i međusobno nemaju suprotstavljena mišljenja.
- Sagovornici u pričama uglavnom jesu ravnopravni, no nije mali procenat sadržaja u kojima se neselektivno, *copy-paste* metodom, prenose stavovi lokalnih zvaničnika, odnosno saopćenja lokalnih vlasti. To daje dojam da lokalni mediji gotovo osjećaju odgovornost da prenose ono što lokalni zvaničnici žele kazati javnosti.
- Postoje, naravno, izuzeci i pozitivni primjeri lokalnih medija koji su odgovorni i imaju viši nivo profesionalizma od ostalih, no općenito možemo reći da u pogledu pluralizma stavova i ispunjavanja javnog interesa najlošije stoje web portali.

Na osnovu istraživačkih nalaza kreirane su i preporuke za medije, koje se odnose, prije svega, na više istraživačkih priča o temama vezanim za javni interes (lokalna infrastruktura,

obrazovanje, zdravstvo, ekologija, kultura), a manje prenošenja stavova lokalnih zvaničnika o dnevopolitičkim pitanjima, te osiguranje većeg broja autorskih sadržaja u medijima zasnovanih na većem broju izvora, u kojima će biti predstavljena različita gledišta, odnosno osiguran pluralizam mišljenja.

METODOLOŠKI OKVIR ISTRAŽIVANJA

Uvodne napomene

Kvalitetno informisanje ključno je za građane, njihov osobni život, ali (još i više) i za njihovu participaciju u demokratskom društvu. U tom smislu, odgovornost medija za obezbjeđivanje pouzdanih, provjerenih, tačnih i nepristrasnih informacija ključna je u svakom društvu, a posebno u društvima sa relativno niskim nivoom političke kulture, demokratske tradicije i medijske pismenosti, u kojima je manipulativna moć medija i sa njima povezanih elita velika.

U Bosni i Hercegovini od završetka rata naovamo svjedočimo svim navedenim procesima: od niskog nivoa političke kulture, koji se manifestuje, između ostalog, i povećanjem govora mržnje posebno u predizbornim kampanjama (*vidjeti monitoringe medija u izbornim kampanjama BH Novinari*, dostupne na: <http://www.bhnovinari.ba>), pa do niskog nivoa medijske pismenosti (*vidjeti izvještaje o stanju medijske pismenosti i rezultate istraživanja Instituta za društvena istraživanja FPN*, dostupne na: <http://www.fpn.unsa.ba>). Istraživanja također pokazuju bliske veze medijskih vlasnika sa političkim i ekonomskim moćnicima (*vidjeti istraživanje medijske scene u BiH Assessment of Media Sector in B&H*, dostupno na: <https://dec.usaid.gov/dec/content/Detail.aspx?ctID=ODVhZjk4NWQtM2YyMi00YjRmLTkxNjktZTcxMjM2NDBy&rID=Mzc5NDM3>), kao i sužen prostor za alternativna gledišta i stavove u bh. medijima (*vidjeti publikaciju Mediji i shrinking space u BiH: utišani alternativni glasovi*, dostupno na: <https://ba.boell.org/bs/2017/12/06/mediji-i-shrinking-space-u-bih-utisani-alternativni-glasovi>), te manipulaciju činjenicama i porast broja lažnih vijesti u medijima, uslijed unutarnjih problema sa kojima se novinari suočavaju u redakcijama (loš radno-pravni status, sporne uređivačke politike priklonjene moćnicima i sl.) i vanjskih pritisaka (prijetnji, cenzure, autocenzure isl.) (*vidjeti publikaciju Alternativne činjenice i post-istina u BiH: ko (stvarno) kreira agendu medija*, dostupno na: https://safejournalists.net/wp-content/uploads/2018/10/ko-stvarno-kreira-agendu-medija_BHS.pdf).

Svi navedeni problemi javne i medijske sfere u Bosni i Hercegovini u značajnoj mjeri negativno utiču na pravo javnosti da dobija kvalitetne informacije. Javni interes zamijenjen je partikularnim interesima moćnika koji se u medijima podržavaju i opravdavaju, a pluralizam mišljenja u velikom broju medija zamijenjen je istomišljeništvo koje je u skladu s agendom medija i onih koji su s tim medijima povezani.

Kakva je uloga lokalnih medija u Bosni i Hercegovini u procesima kvalitetnog informisanja javnosti i koliko oni mogu doprinijeti raznolikosti informacija, mišljenja i dostupnih izvora/gledišta za građane u BiH? U teoriji, lokalni mediji trebali bi djelovati kao spona između lokalnih vlasti i građana, te biti forum putem kojeg građani mogu probleme i pitanja svoje lokalne zajednice kandidirati lokalnim vlastima na rješavanje. U praksi, u BiH postoji 81 lokalni javni emiter (12 TV stanica, 62 radio stanice i 7 TV stanica koje se emituju putem drugih elektronskih komunikacijskih mreža) (*o njihovom radu i odnosu prema javnom interesu vidjeti publikaciju Javni lokalni mediji između javnog interesa i finansijske ovisnosti, dostupnu na: https://media.ba/sites/default/files/javni_lokalni_mediji_između_javnog_interesa_i_finansijske_ovisnosti_final_za_stampu.pdf*). Riječ je o općinskim, gradskim i kantonalnim emiterima, no pored njih postoji izuzetno veliki broj portala koji se bave pitanjima od interesa određenih lokalnih zajednica, od kojih su neki podržani i/ili dijelom finansirani od lokalne vlasti. Koliko ti i takvi mediji zadovoljavaju informacijske potrebe građana, u smislu kvalitetnih, nepristranih informacija i koliko imaju, odnosno daju prostora raznorodnim mišljenjima, akterima i temama, neka su od pitanja na koja će pokušati odgovoriti ovo istraživanje.

Problem istraživanja

Problem istraživanja odnosi se na *kvalitet medijskih sadržaja koje kreiraju i plasiraju lokalni mediji*, odnosno na nivo profesionalizma lokalnih medija i pluralizma i raznorodnosti stavova i mišljenja koji se putem njih prenose. U najširem smislu, problem istraživanja odnosi se na pitanje koliko lokalni mediji, zapravo, rade u javnom interesu i da li splet izvanmedijskih okolnosti u lokalnim zajednicama (veza i/ili finansijska ovisnost s lokalnim vlastima, pritisci od strane lokalnih moćnika itd.) i unutarnjih problema lokalnih medija (podkapacitiranost u smislu i ljudskih i tehničkih resursa, problemi finansijske održivosti, stepen obrazovanosti i motivacije uposlenih itd.) utiče na kvalitet informacija koje lokalni mediji pružaju stanovništvu.

Predmet istraživanja

Predmet istraživanja u širem smislu je *pluralizam mišljenja, stavova i informacija u lokalnim medijima u Bosni i Hercegovini*. U užem smislu, predmet istraživanja su medijski sadržaji koji uključuju teme i pitanja od važnosti za lokalne zajednice, njihova objektivnost, diverzitet i kvalitet. Ovi su medijski sadržaji kontekstualizirani u širi komunikacijski okvir u lokalnim zajednicama, s ciljem da se utvrdi koliko doprinose kvalitetnom informisanju građana.

Istraživačka pitanja

Umjesto postavljanja klasične generalne i razrađujućih hipoteza u ovom istraživanju opredijelili smo se za postavljanje širokih i načelnih istraživačkih pitanja, koja treba da posluže kao okvir za usmjeravanje kvantitativne i kvalitativne analize medijskih sadržaja i medijskog konteksta lokalnih medija u Bosni i Hercegovini. Ta istraživačka pitanja odnose se na:

- Poštovanje standarda profesije u lokalnim medijima u Bosni i Hercegovini;
- Kreiranje sadržaja u lokalnim medijima u skladu sa profesionalnim principima nepristrasnosti i pluralizma mišljenja;
- Kvalitet medijskog izvještavanja lokalnih medija o temama koje su od javnog interesa

Naučni i društveni ciljevi istraživanja

Generalni cilj istraživanja je osigurati implementiranje standarda Vijeća za štampu i Regulatorne agencije za komunikacije u lokalnim medijima u Bosni i Hercegovini, kao i promovirati medijski pluralizam i rad u javnom interesu u lokalnim medijima u Bosni i Hercegovini.

Naučni cilj istraživanja je kvantitativnom i kvalitativnom metodom analize sadržaja, te diskurzivnom i kontekstualnom analizom doći do objektivnih pokazatelja o nivou kvaliteta informacija, pluralizma mišljenja i raznorodnosti izvora u lokalnim medijima u Bosni i Hercegovini, te ukazati na specifične uzroke i posljedice djelovanja lokalnih medija na javnost u lokalnim zajednicama.

Društveni cilj istraživanja je, ukazujući na stepen poštovanja profesionalnih standarda i normi od strane lokalnih medija, apelirati na podizanje profesionalizma i kvaliteta novinarskog izvještavanja u lokalnim zajednicama, te dati preporuke za same medije, ali i lokalne vlasti, civilno društvo i građane u lokalnim zajednicama vezane za načine na koje i oni mogu utjecati na podizanje nivoa profesionalizma i medijski diverzitet i pluralitet. Preporuke za medije bit će razvijene u prvoj fazi istraživanja, dok će preporuke za druge aktere društva biti razvijene u drugoj fazi istraživanja.

Specifični ciljevi istraživanja su:

- Analizirati u kojoj mjeri se u medijskim sadržajima lokalnih medija u cijeloj Bosni i Hercegovini reflektira javni interes, kroz teme o kojima se izvještava (lokalna politika,

infrastruktura, ekonomija i zapošljavanje, obrazovanje, zdravstvo, kultura i umjetnost, drugo);

- Analizirati u kojoj mjeri su u medijskim sadržajima lokalnih medija u Bosni i Hercegovini prisutni različiti izvori informacija i kako su oni tretirani (da li su neki od njih u povlaštenom položaju u odnosu na druge);
- Analizirati u kojoj mjeri su u medijskim sadržajima lokalnih medija u Bosni i Hercegovini prisutna različita mišljenja i stavovi o temama o kojima se izvještava i koliko su novinari nepristrasni u njihovom prenošenju);
- Izraditi preporuke za medije, lokalne vlasti, aktere civilnog društva i građane za unaprjeđenje pluralizma i raznovrsnosti u lokalnim medijima u Bosni i Hercegovini;
- Dati polazne osnove za razvijanje plana edukacije novinara i urednika u lokalnim medijima za odgovarajuće profesionalno izvještavanje o javnom interesu u lokalnim zajednicama, te utvrditi da li provedena edukacija može doprinijeti podizanju nivoa profesionalizma i pluralizma u lokalnim medijima u Bosni i Hercegovini.

Metode istraživanja

Istraživanje je, na izvjestan način, *longitudinalno*, budući da je u oktobru 2020. završena prva faza istraživanja (čije rezultate predstavljamo u ovom izvještaju), dok će do sredine 2021. godine biti izvršen još jedan monitoring medijskih sadržaja, kao i urađeni intervjui sa novinarima lokalnih medija, s ciljem da se utvrdi da li je moguće, prezentacijom istraživačkih nalaza iz prve faze istraživanja, setom preporuka i edukacija za novinare u lokalnim medijima, podići nivo profesionalizma i pluralizma medijskih sadržaja lokalnih medija u Bosni i Hercegovini. Također, druga faza istraživanja poslužit će kao testna ili kontrolna faza za korigiranje preporuka, jer će preporuke kreirane u ovom izvještaju biti dostavljene ključnim akterima, pa će se u drugoj fazi istraživanja provjeriti njihova provedivost i učinkovitost. Sve navedeno provjerit će se i intervjuima sa novinarima lokalnih medija.

Kvantitativna analiza sadržaja korištena je u ovoj prvoj fazi istraživanja, u svrhu prikupljanja statističkih pokazatelja o pluralizmu medijskih sadržaja u lokalnim medijima u Bosni i Hercegovini, dok će u drugoj fazi, pored kvantitativne analize sadržaja biti primijenjena i *kvalitativna analiza medijskog konteksta*, u svrhu dobivanja kontekstualnih uvida u uzroke i posljedice medijskog izvještavanja u lokalnim zajednicama.

Induktivna metoda korištena je i u prvoj fazi, a bit će i u drugoj fazi istraživanja, za izvođenje općih zaključaka o trendovima u medijskom izvještavanju lokalnih medija u Bosni i Hercegovini.

Tehnike prikupljanja podataka su **monitoring medija** (u prvoj fazi već obavljen, za dobivanje statističkih pokazatelja o medijskim sadržajima, a bit će ponovljen i u drugoj fazi istraživanja u svrhu dobivanja podataka za longitudinalnu komparativnu analizu), te **intervjui** (u drugoj fazi istraživanja, za dobivanje kvalitativnih podataka o kontekstu djelovanja lokalnih medija u lokalnim zajednicama i uzrocima i posljedicama njihovog medijskog izvještavanja).

Varijable

Varijable koje su korištene u **kodnom listu za monitoring medija** su:

- Broj sadržaja koji reflektiraju raznorodnost tema u lokalnim medijima;
- Broj sadržaja u kojima su zastupljene teme od javnog interesa lokalnih zajednica u odnosu na broj sadržaja o drugim pitanjima;
- Broj sagovornika u sadržajima koje objavljuju lokalni mediji;
- Pristup medija različitim sagovornicima (ravnopravan prema svima ili pristrasan prema nekima);
- U slučaju uočene pristrasnosti, akteri koji su u povlaštenom statusu u medijskim sadržajima (jesu li to lokalni političari, ekonomski moćnici, predstavnici civilnog društva, analitičari, građani);
- Broj sadržaja koji sadrže različita/suprotstavljena mišljenja i stavove o određenom pitanju u odnosu na broj sadržaja u kojima su stavovi/mišljenja usaglašeni;
- Broj sadržaja koji preferiraju autorski rad novinara, u odnosu na *copy-paste* metod.

Uzorak/korpus

Uzorak monitoringa uključuje 34 lokalna bosanskohercegovačka medija (4 štampana, 11 radio stanica, 10 TV stanica i 9 online portala) koji su i u javnom i u privatnom vlasništvu (lista medija u prilogu). Pod lokalnim medijima, dakle, podrazumijevamo one koji su tematski i po dometu u smislu publike orjentirani na specifične lokalne zajednice, odnosno mediji koji su, suštinski, osnovani radi informisanja građana u lokalnim zajednicama (općinama i kantonima) o pitanjima i temama koje su od javnog interesa, odnosno od značaja za te lokalne zajednice.

Korpus monitoringa uključuje članke iz novina i sa portala i dnevnike radijskih ili TV stanica navedenih u uzorku (lista medija u prilogu). U korpus, dakle, ulaze tekstovi iz štampanih medija i sa web portala, kao i svi prilozi/priče u dnevnicima radijskih i TV stanica. Ukupni broj sadržaja koji su ušli u korpus istraživanja je 617.

Vrijeme i mjesto istraživanja

Istraživanje se provodi u lokalnim medijima koji djeluju na prostoru cijele Bosne i Hercegovine (Federacija BiH i Republika Srpska, te Distrikt Brčko) na dan 29.9. 2020. – prva faza.

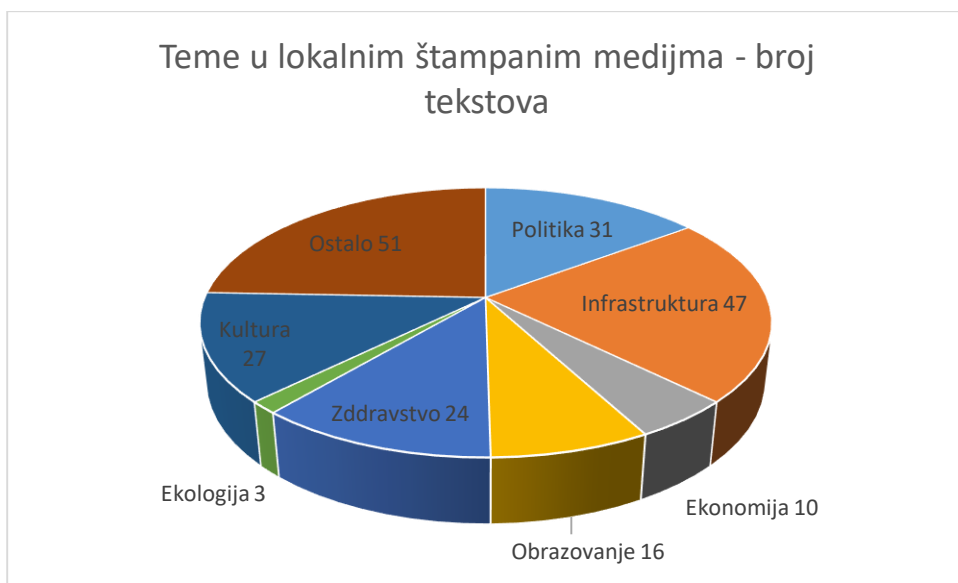
Druga faza istraživanja bit će urađena u periodu juni – juli 2021. Finalni izvještaj o istraživačkim nalazima iz obje faze istraživanja, sa finalnim preporukama za medije i izvanmedijske aktere bit će predstavljen u avgustu 2021.

ISTRAŽIVAČKI NALAZI – REZULTATI MONITORINGA

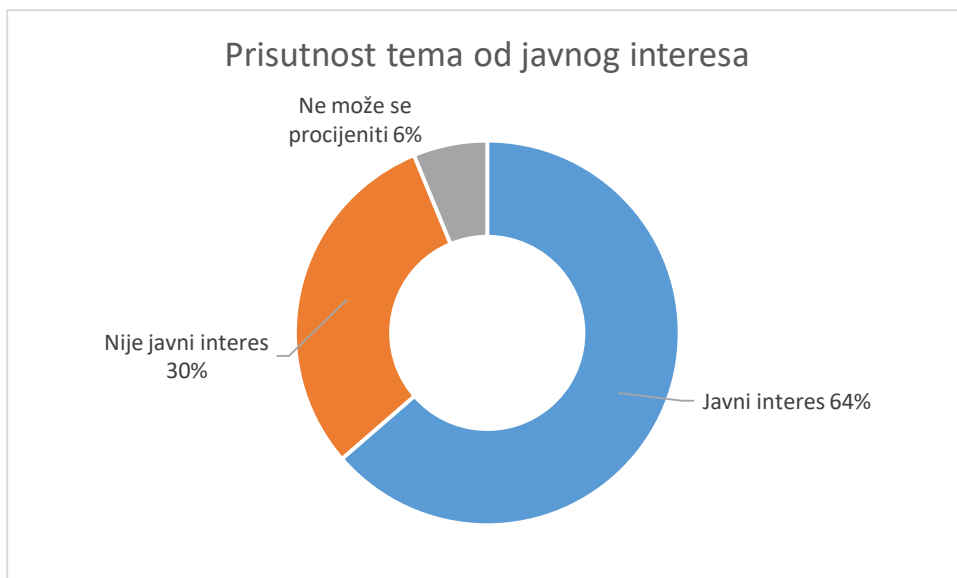
ŠTAMPANI MEDIJI

U uzorku od 4 štampana lokalna medija analizirano je ukupno 10 brojeva, sa ukupno 209 tekstova.

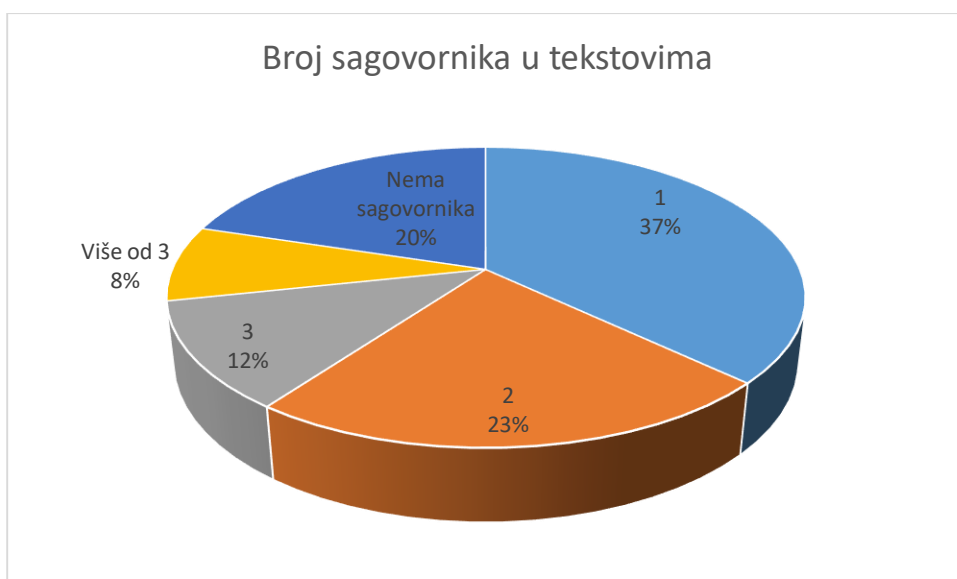
Teme koje su prisutne u štampanim medijima jesu raznovrsne, ali treba naglasiti da su najbronije teme koje nemaju direktne veze sa lokalnim zajednicama, poput nekih revijalnih tema, sportskih i slično. No, ono što ohrabruje je i značajna prisutnost tema iz oblasti razvoja lokalne infrastrukture, ali i tema iz lokalne politike. Najmanje je tema vezanih za zaštitu okoline.

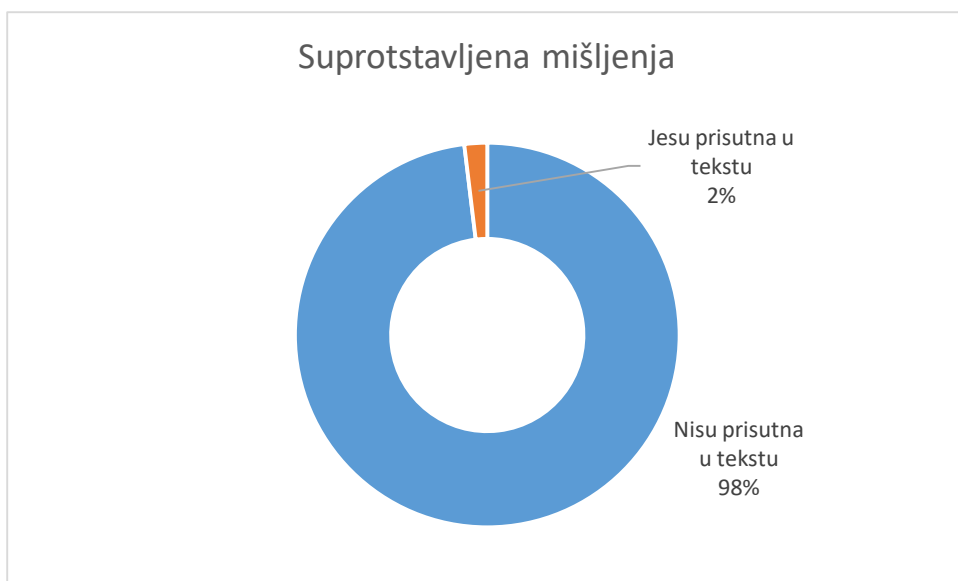
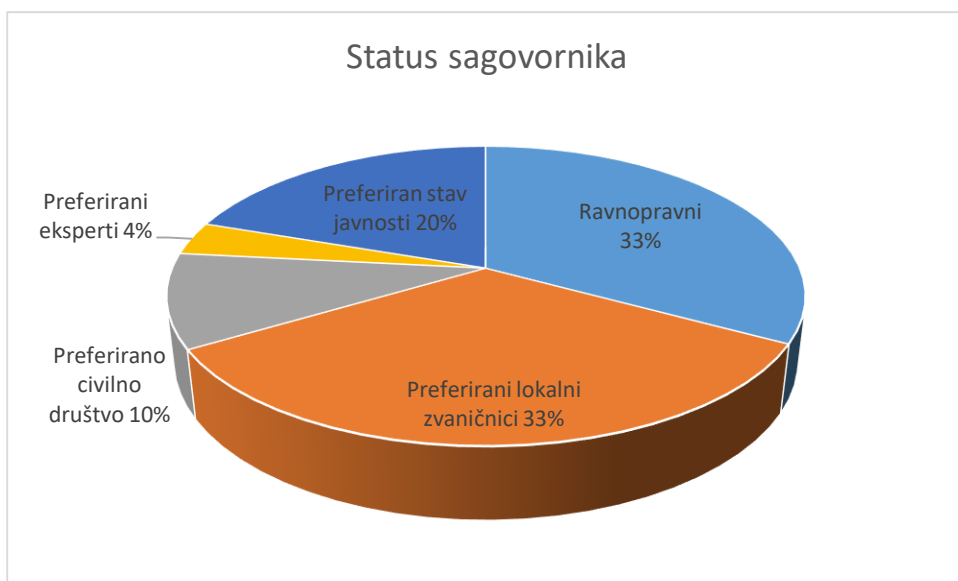

Monitori su primijetili veću prisutnost tema od javnog interesa u odnosu na ne teme koje to nisu. 64% tema koje su obrađivane u lokalnim štampanim medijima su od javnog interesa. To pokazuje da lokalni štampani mediji imaju svijest o obavezi rada u javnom interesu, no u svakom slučaju postoji dosta prostora da se procenat sadržaja koji su u javnom interesu poveća. Kao medij koji ima najviše tema od javnog interesa monitori navode Kozarski vjesnik.

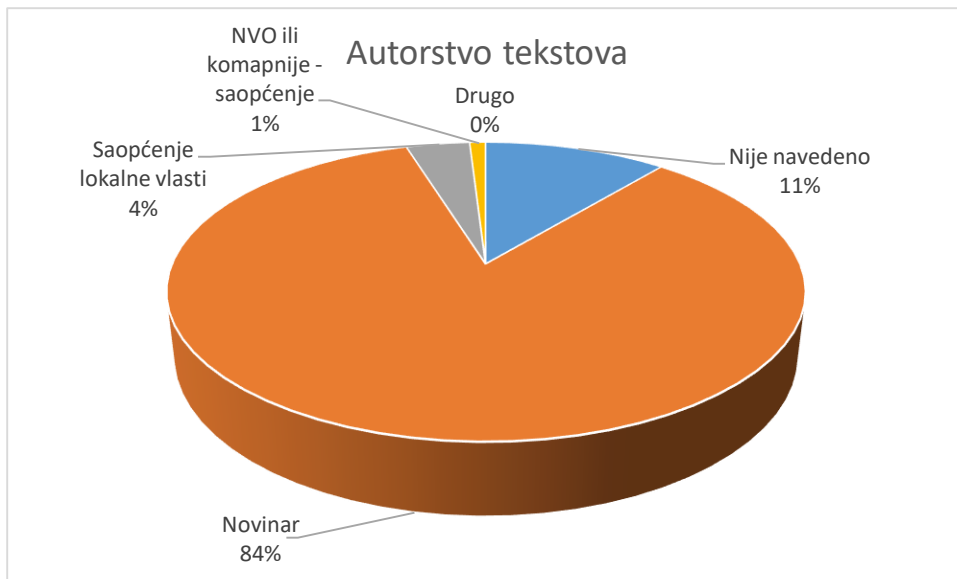

Ono što, međutim, zabrinjava, je činjenica da štampani mediji konsultuju mali broj sagovornika (najčešće samo jednog u tekstu), te da su ti sagovornici najčešće usaglašeni, odnosno vrlo je malo suprotstavljenih mišljenja u tekstovima. Također, gotovo je jednak broj tekstova gdje su preferirani lokalni zvaničnici i onih gdje su sagovornici ravnopravni, ali su svakako mali procenti tekstova u kojima su preferirani stavovi eksperata, civilnog društva, javnost i slično. Kao medij koji ima najveći procenat ravnopravnih sagovornika monitori navode Semberske novine.

Novinari uglavnom potpisuju tekstove, te je u tom kontekstu autorstvo transparentno i jasno naznačeno. No, u autorski potpisanim tekstovima nerijetko se kao izvor uzimaju saopćenja lokalnih zvaničnika.

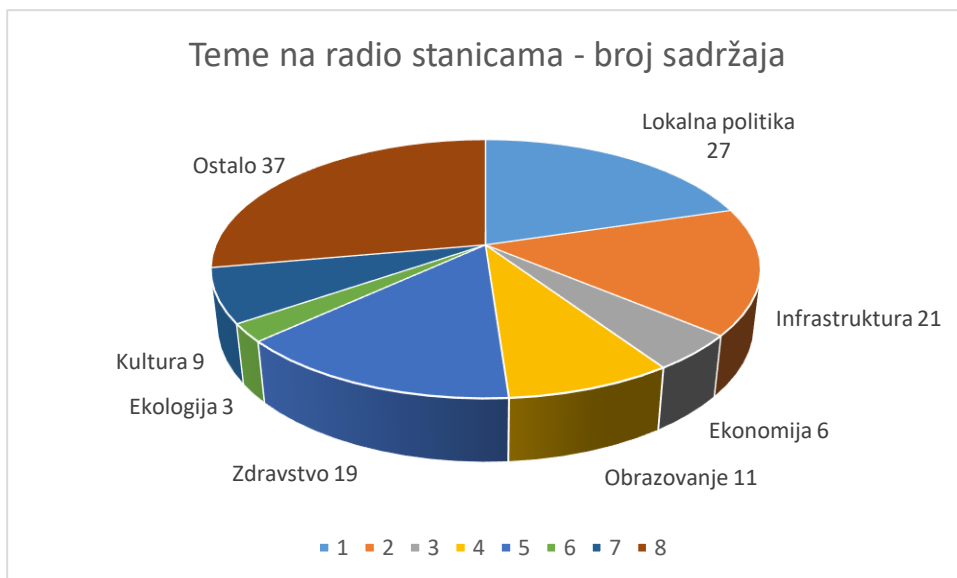

Kao ključne prednosti lokalnih štampanih medija možemo, dakle, navesti, prisustvo različitih tema i javnog interesa, a kao ključne nedostatke izostanak većeg broja sagovornika u tekstovima, a u onim tekstovima gdje je prisutno više sagovornika smanjeno prisustvo pluralizma mišljenja i preferiranje lokalnih zvaničnika u tekstovima.

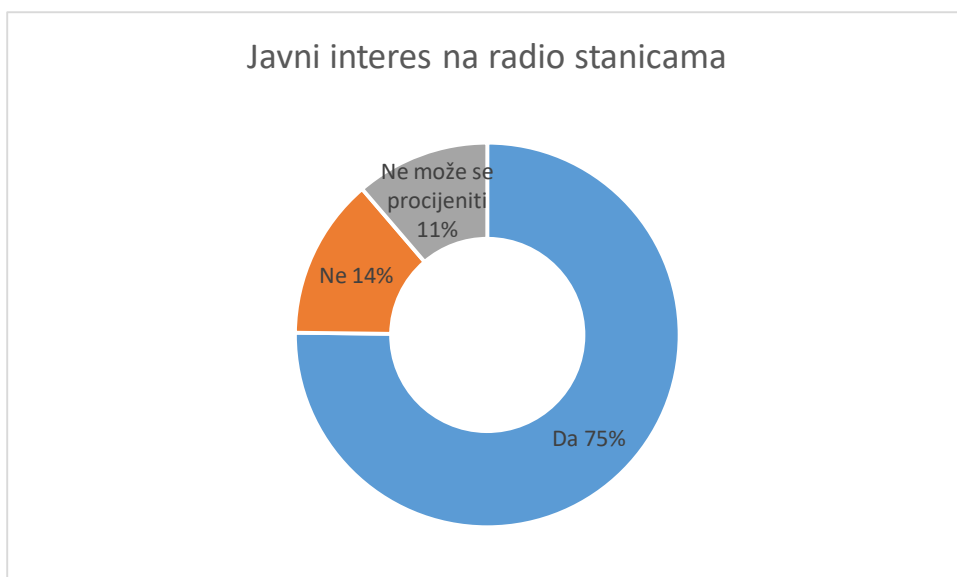
RADIO STANICE

U uzorku od 11 lokalnih radio stanica analizirano je ukupno 133 sadržaja.

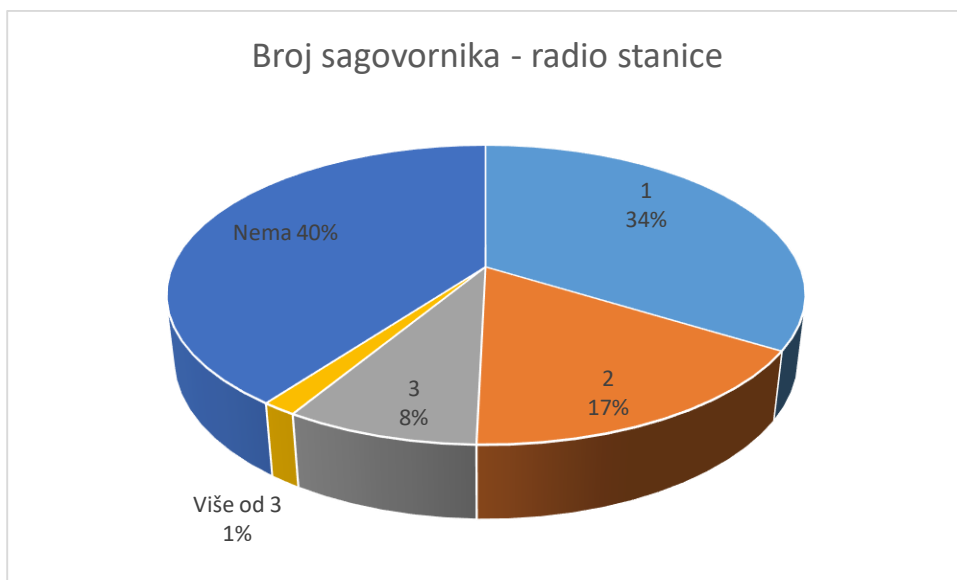
Teme koje su prisutne na radio stanicama odnose se najviše na revijalne, a kad je riječ o onim temama koje imaju direktne veze sa životom lokalnih zajednica najbrojnije su teme koje se odnose na lokalnu politiku, odnosno u kojima se prenose stavovi i izjave lokalnih političara. I na radiju je najmanje tema vezanih za očuvanje životne sredine, kao i tema iz oblasti kulture.

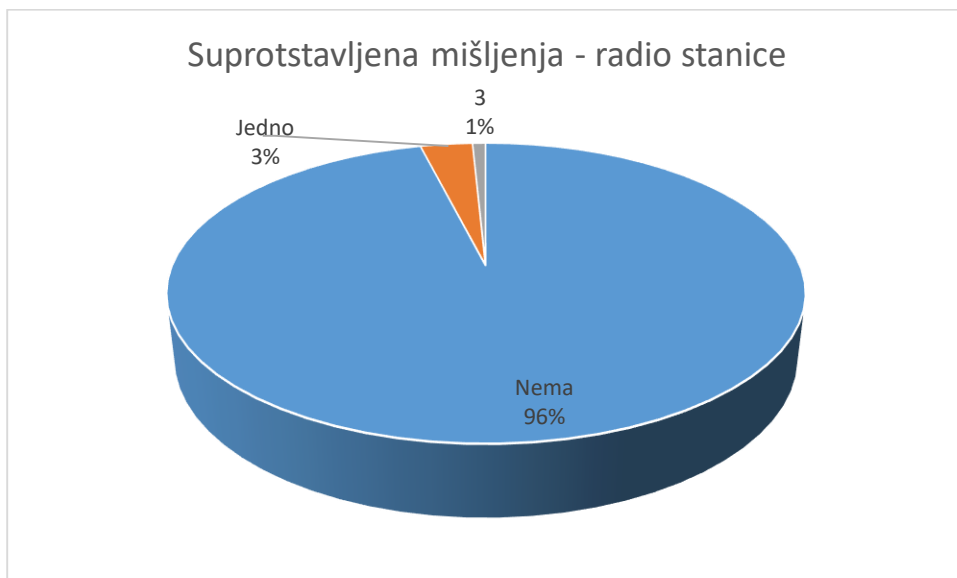
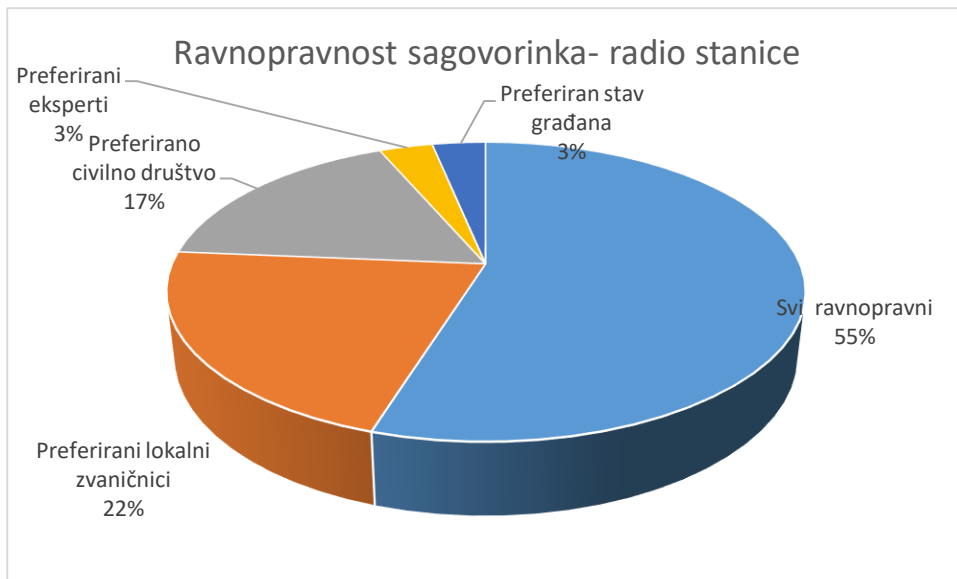
Monitori su primijetili veću prisutnost tema od javnog interesa u odnosu na ne teme koje to nisu. Radio stanice imaju veći postotak tema od javnog interesa u odnosu na lokalne štampane medije. Radio Konjic, Radio Gradska mreža Mostar i Radio Čapljina ocijenjeni su od monitora kao mediji u kojima su u monitorisanom uzorku sve teme bile od javnog interesa.

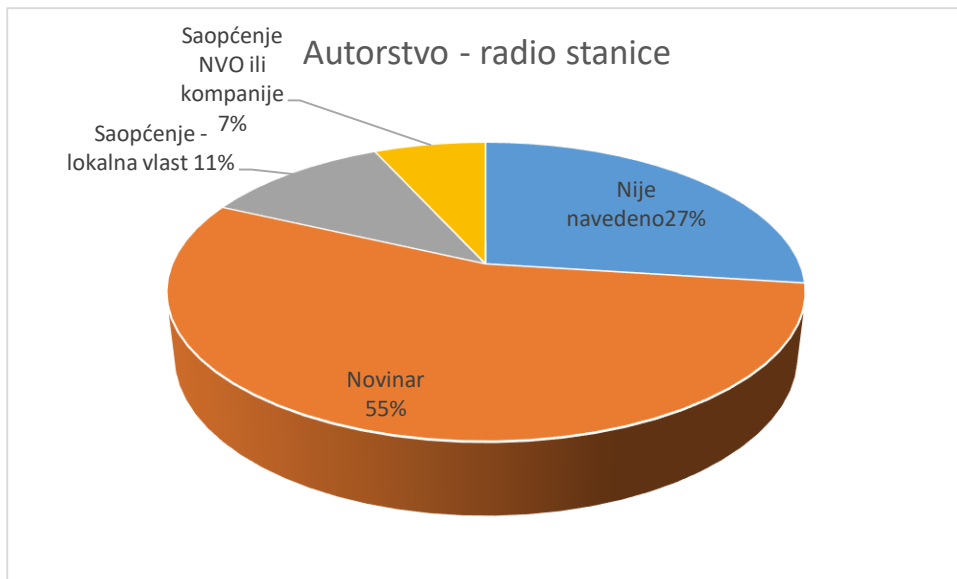
Na radio stanicama prisutan je značajan broj sadržaja u kojima uopće nema sagovornika, već je riječ o kratkim govornim informacijama koje čita voditelj u studiju. Kod onih sadržaja gdje su uključeni sagovornici, i na radio stanicama je riječ uglavnom samo o jednom sagovorniku, a onda kada ih je više oni imaju ravnopravan status, u pogledu dužine izjava, kao i činjenice da se biraju različiti sagovornici. No, i ovdje je uglavnom riječ o usaglašenim, a ne suprotstavljenim stavovima sagovornika, odnosno uglavnom se u dominantni ton i narativ samog sadržaja, koji određuje novinar, uklapaju sagovornici koji potvrđuju taj narativ, bez značajnijeg pluralizma u stavovima i mišljenjima, koji bi omogućio slušateljima da iz različitih interpretacija određenog pitanja izvedu svoj sud. U samo jednom slučaju, od 133 monitorisana sadržaja, zabilježeno je da postoje tri suprotstavljena mišljenja, i to na Radiju Brčko Distrikta.

Kao i u slučaju štampanih medija, i ovdje je bitno naglasiti da činjenica da se priče prave sa samo jednim izvorom, kao i da se uzimaju jednoglasni, odnosno saglasni izvori, ako ih ima više, ne znači stvarni pluralizam, nego, zapravo, kreira privid pluralizma u mediju, a u stvarnosti za građane to ne otvara prostor za bolje razumijevanje događaja, tema i pitanja o kojima medij izvještava. Povećanje broja izvora u pričama, kao i pronalaženje sagovornika koji nemaju unaprijed usaglašene stavove i isti odnos prema temi o kojoj se izvještava je nešto na čemu lokalne radio stanice trebaju poraditi.

I na lokalnim radio stanicama kod većine priloga, odnosno priča sa terena, autori su novinari, no budući da je prisutno mnogo kratkih informacija koje se čitaju iz studija za njih se autor, ali ni izvor ne navodi. Ono što je zanimljivo je da se taj izvor navodi onda kada je riječ o saopćenjima lokalnih vlasti, ali ne i kada je, recimo, riječ o agencijskoj vijesti ili vijesti prenesenoj iz nekog drugog medija. To možemo tumačiti kao potrebu radio stanica da naglase svoj autorski rad u odnosu na ono što prenose od lokalnih zvaničnika.

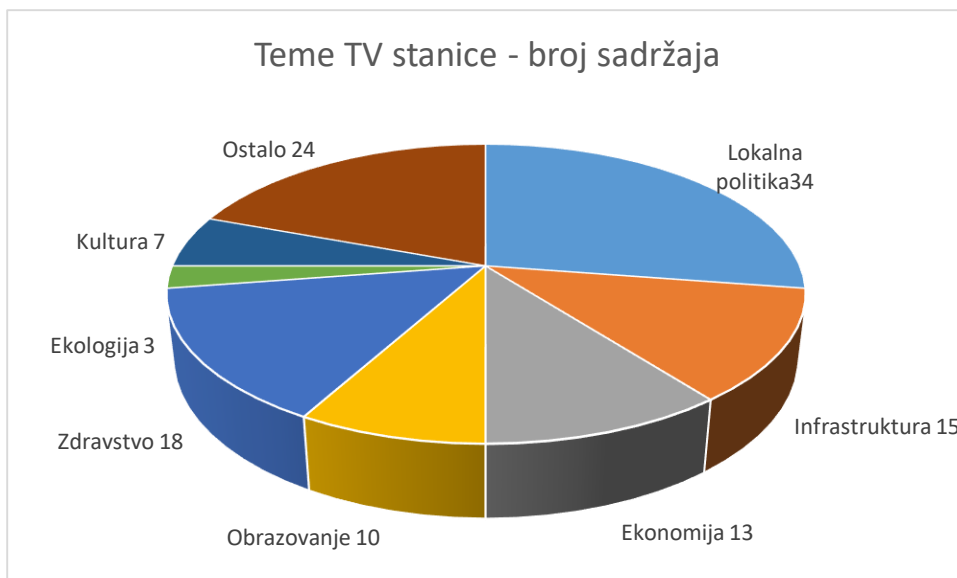

Kao ključne prednosti lokalnih radio stanica, baš kao i kod lokalnih štampanih medija, možemo, dakle, navesti, prisustvo različitih tema i javnog interesa, a kao ključne nedostatke izostanak većeg broja sagovornika u sadržajima, a u onim tekstovima gdje je prisutno više sagovornika smanjeno prisustvo pluralizma mišljenja.

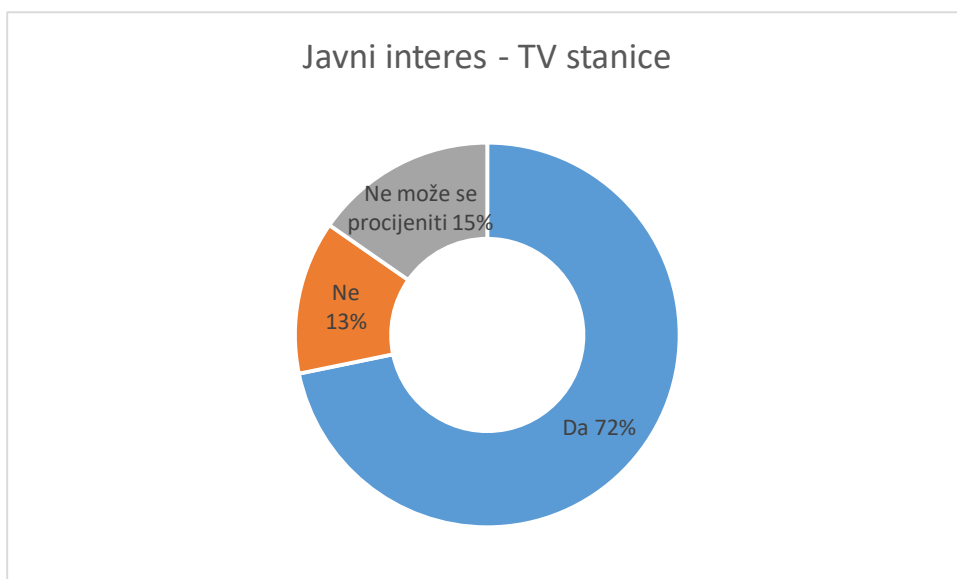
TV STANICE

U uzorku od 10 lokalnih TV stanica analizirano je ukupno 124 sadržaja.

Na lokalnim TV stanicama najbrojnije su teme koje se odnose na lokalnu politiku, odnosno u kojima se prenose stavovi i izjave lokalnih političara. I na TV je najmanje tema vezanih za očuvanje životne sredine, kao i tema iz oblasti kulture. Na TV bilježimo i nešto manji broj tema iz oblasti zdravstva u odnosu na radio stanice i štampane medije, što može biti začuđujuće jer je riječ o vremenu pandemije, kada bi bilo očekivano da su teme vezane za zdravstvo i zdravlje prisutnije u medijima.

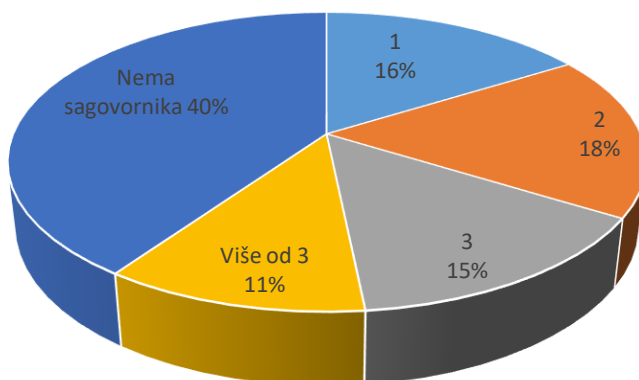

I na TV stanicama monitori bilježe prisutnost tema od javnog interesa. Kao medij koji ima najveći broj takvih tema, odnosno medij u kojem su sve teme u analiziranom uzorku od javnog interesa monitori navode TVSA, kao i RTVTK i RTV USK.

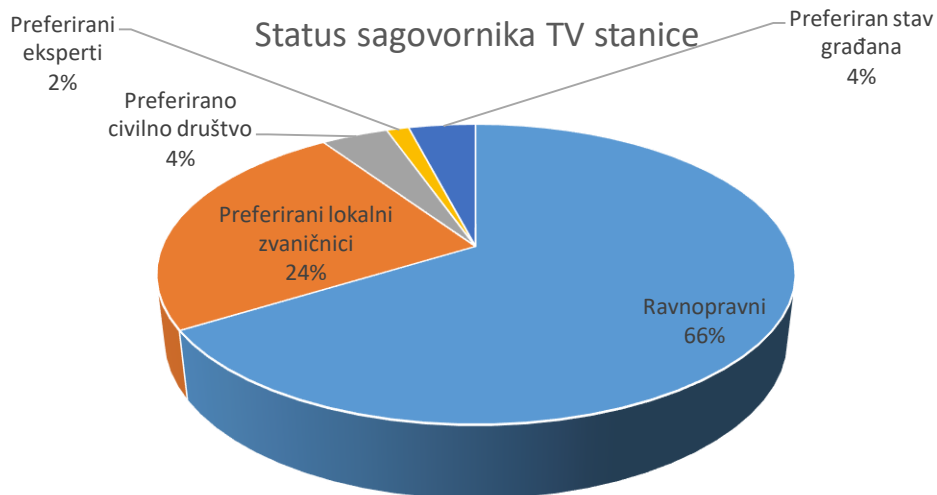

I na TV stanicama prisutan je značajn procenat sadržaja u kojima nema sagovornika, već je riječ o takozvanim „čitanim“ vijestima. No, ono što jeste prednost TV stanica u odnosu na štampane medije i radio stanice je nešto veći broj priloga sa većim brojem sagovornika. TVSA i ATV iz Banja Luke imaju nešto veći broj priloga sa više od tri sagovornika u odnosu na druge TV stanice.

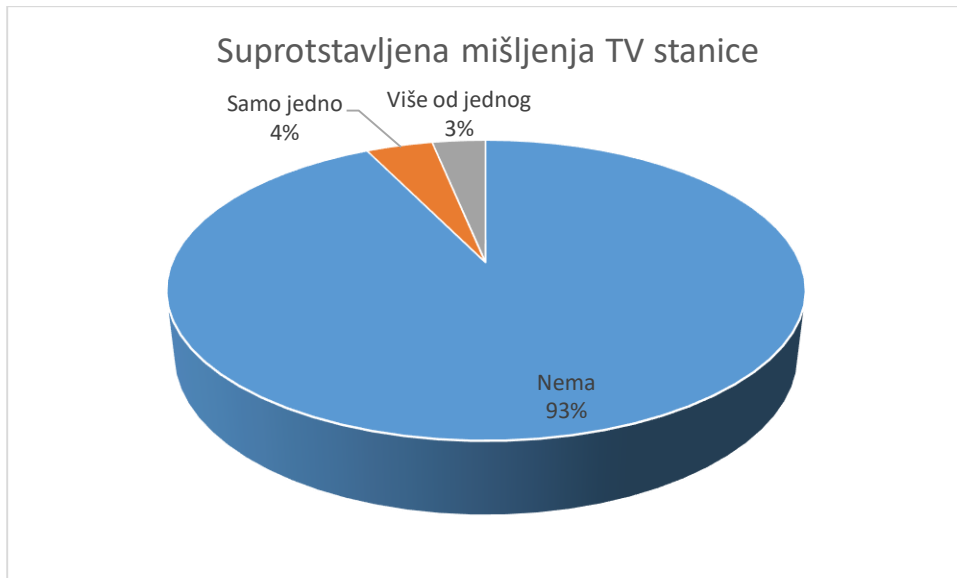
Broj sagovornika TV stanice

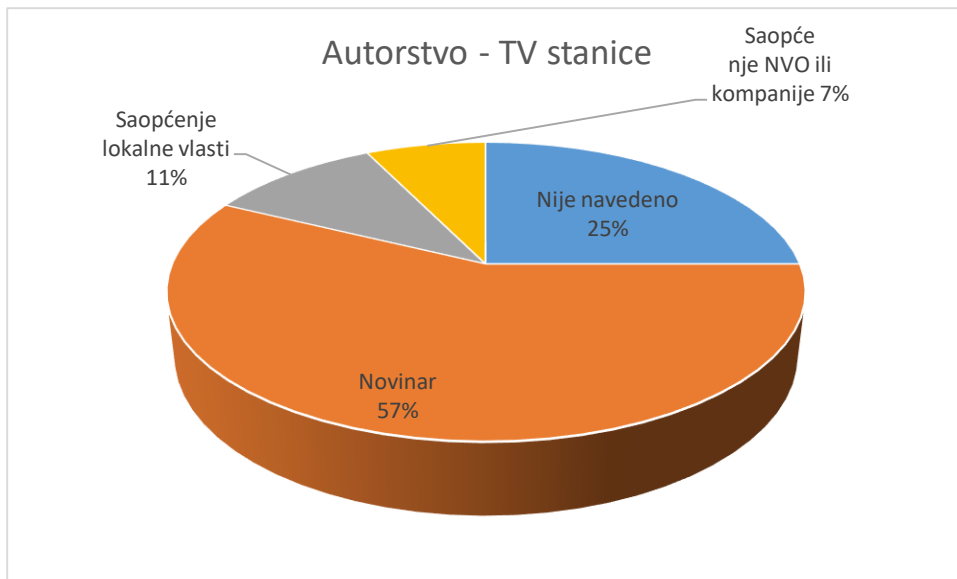
Na TV stanicama sagovornici u većini slučajeva imaju ravnopravan status, u pogledu dužine izjava, kao i činjenice da se biraju različiti sagovornici. No, u gotovo jednoj četvrtini monitorisanih sadržaja preferirani su lokalni zvaničnici. Kao medij koji ima najravnopravniji status sagovornika monitori navode RTV TK.

I u priložima sa više sagovornika na TV stanicama je uglavnom riječ o usaglašenim, a ne suprotstavljenim stavovima sagovornika. Nijedna TV stanica nije imala 3 suprotstavljena mišljenja, a samo su ATV i TVSA imali priloge sa dva suprotstavljena mišljenja.

I na lokalnim TV stanicama kod većine priloga, odnosno priča sa terena, autori su novinari, dok kod čitanja vijesti iz studija autor se ne navodi, no na kraju informativnih emisija navode se urednici pa gledatelj može zaključiti da su oni autori, ali se u pročitanim vijestima ni izvor ne navodi. U 11% sadržaja zabilježeno je da se kao izvor navodi saopćenje lokalne vlasti. Najveći broj takvih sadržaja ima TVSA, pa možemo zaključiti da se tu najviše insistira na odvajanju autorskih novinarskih priča od prenošenja saopćenja, odnosno na transparentnosti u tom pogledu.

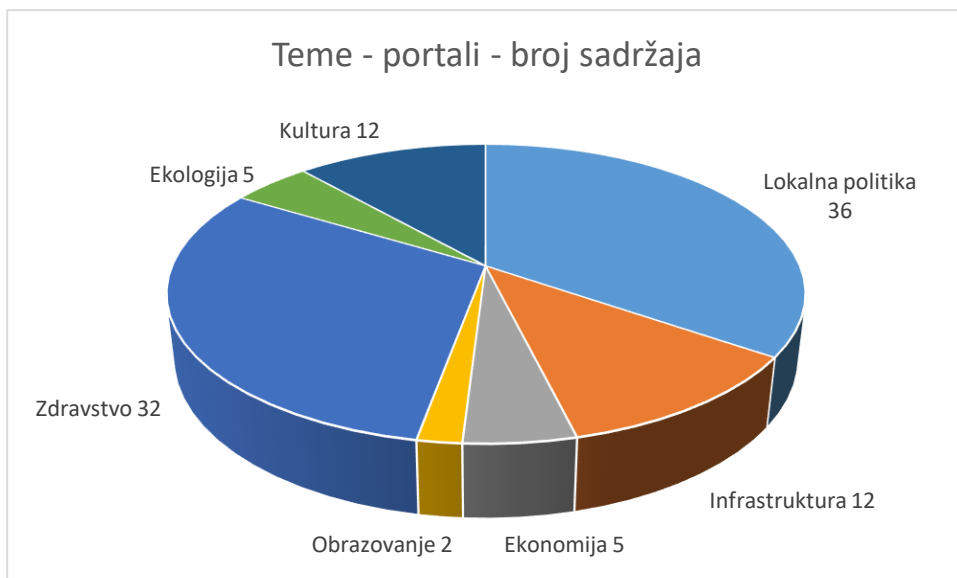

Kao ključne prednosti lokalnih TV stanica, navodimo broj sagovornika u priložima, kao i insistiranje nekih lokalnih TV stanica da publika jasno zna šta je njihov autorski rad, a šta su prenijeli kao saopćenja lokalne vlasti, a kao ključne nedostatke također relativno mali broj suprotstavljenih mišljenja u priložima.

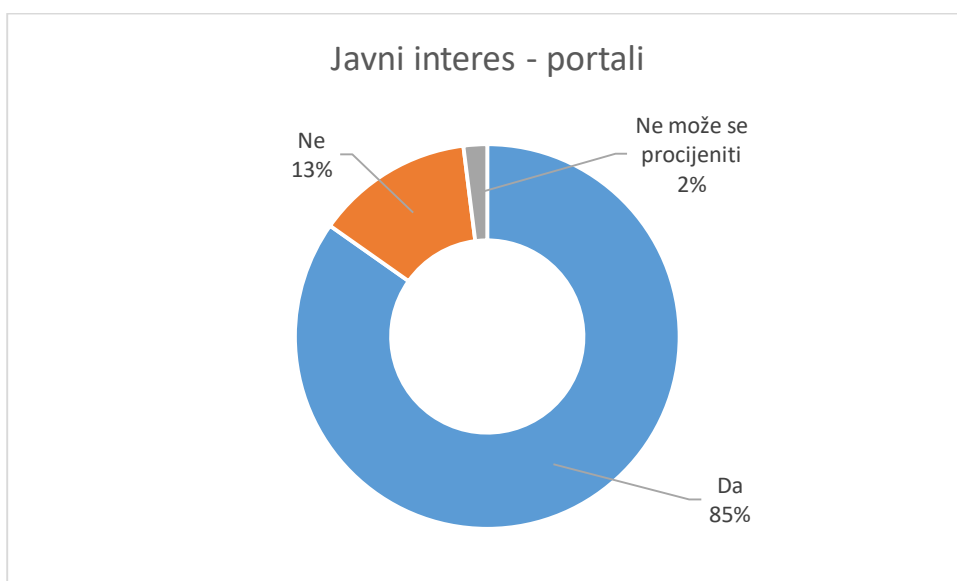
ONLINE PORTALI

U uzorku od 9 lokalnih portala analiziran je ukupno 151 sadržaj.

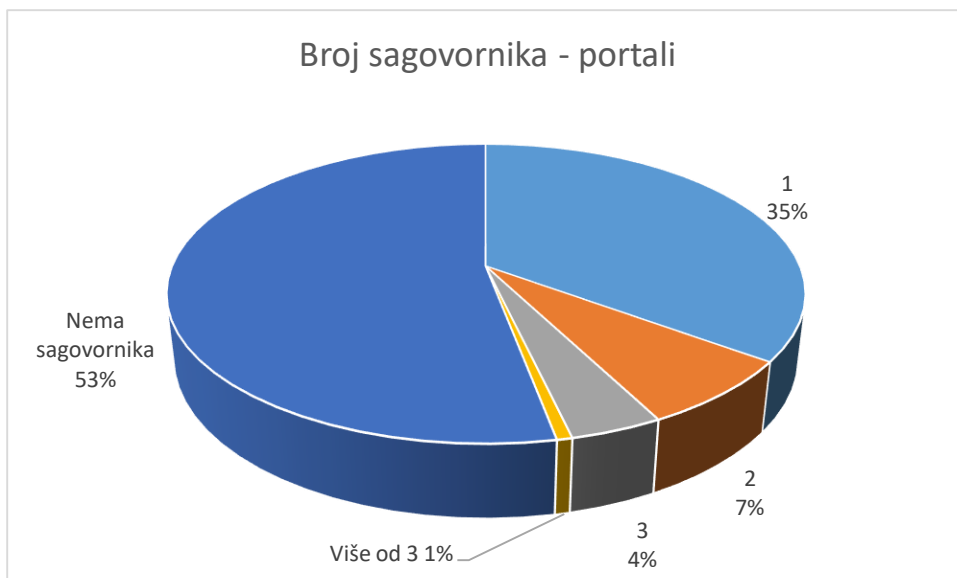
U monitorisanom periodu, na web portalima monitori bilježe najveći broj sadržaja iz domena lokalne politike i zdravstva. To je, na izvjestan način i očekivano, jer portali postaju sve važniji medij za građane, pa i lokalni političari usmjeravaju svoju pažnju upravo ka tim medijima. Također, povećan broj zdravstvenih tema zasigurno ima veze sa pandemijom COVID-19.

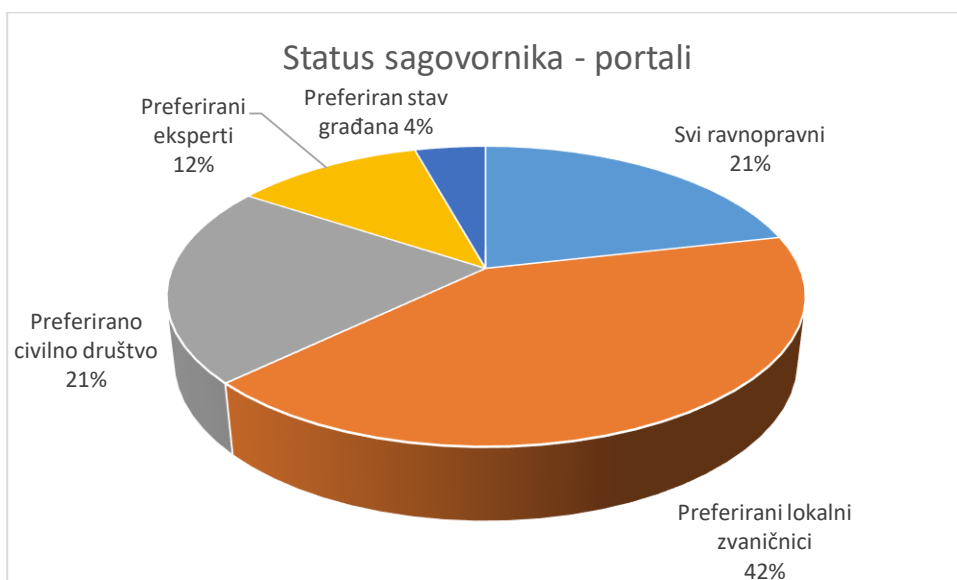
I na portalima monitori bilježe teme od javnog interesa u značajnom procentu.

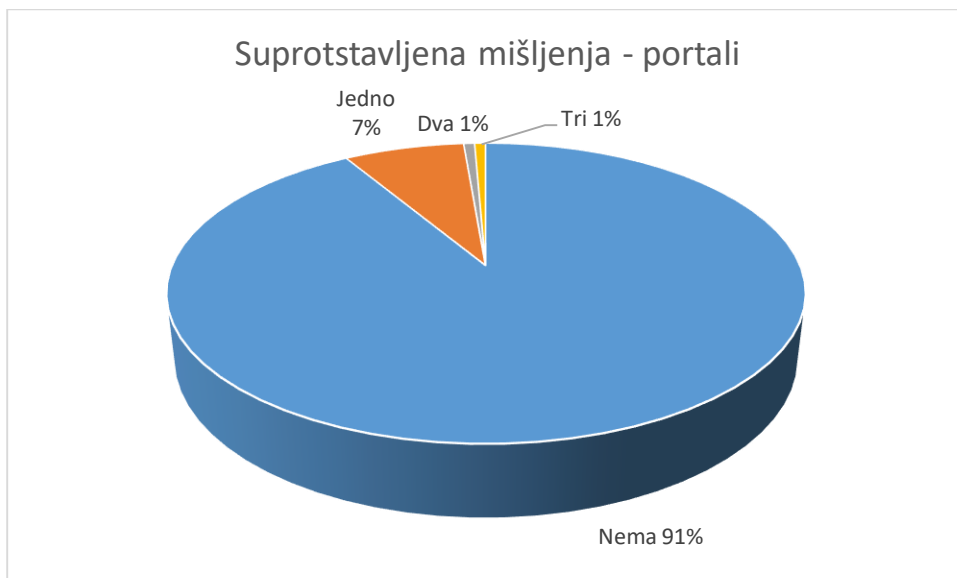
Na portalima nalazimo najveći broj sadržaja u kojima uopće nema sagovornika. Uglavnom se radi o nepotpisanim tekstovima (ili potpisanim samo inicijalima) u kojima se daju neke opaske, iznose stavovi (autora teksta ili redakcije), analiziraju neki statistički podaci i slično. Također, i na portalima nalazimo više od jedne trećine sadržaja zasnovanih samo na izjavama jednog sagovornika.

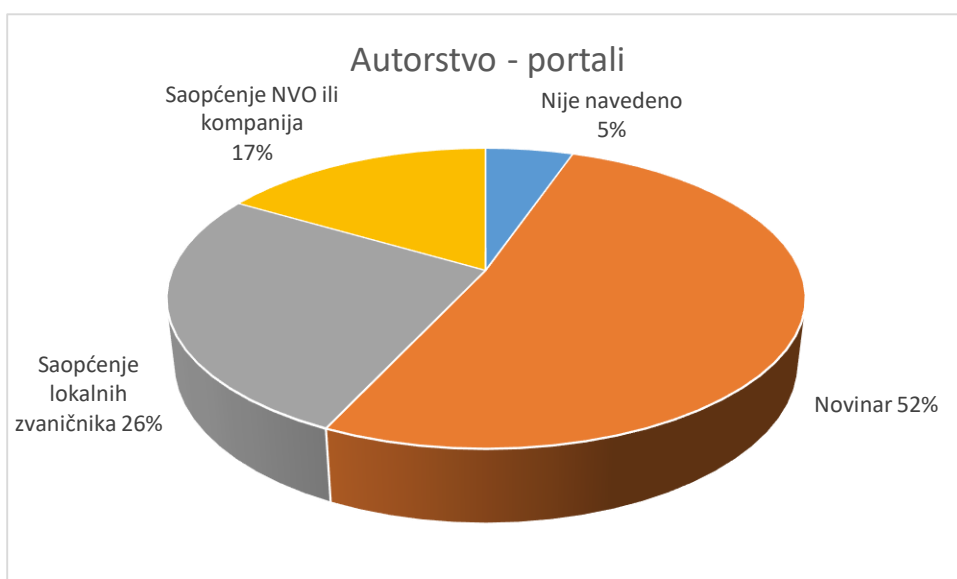
Na portalima nalazimo također najveći udio sadržaja u kojima su preferirani lokalni zvaničnici, u odnosu na druge tipove medija. To je donekle i očekivano, imajući u vidu da se portali najviše bave lokalnom politikom, pa u tom kontekstu najviše prenose stavove lokalnih zvaničnika. Ekspertno mišljenje je u prvom planu uglavnom u temama vezanim za zdravstvo, odnosno pandemiju.

Na portalima također bilježimo najviše jednostanih sadržaja, odnosno onih u kojima uopće nema suprotstavljenih mišljenja. Vrlo je mali procenat sadržaja sa barem dva suprotstavljena mišljenja, a uopće nije bilo sadržaja sa više od tri suprotstavljena mišljenja. Ovo ukazuje na činjenicu da su portali najslabija karika na medijskoj sceni, kad je riječ o pluralizmu mišljenja.

U pogledu autorstva, oko polovine tekstova potpisano je kao novinarski, no nešto više od jedne četvrtine sadržaja samo prenosi saopćenja lokalnih vlasti.

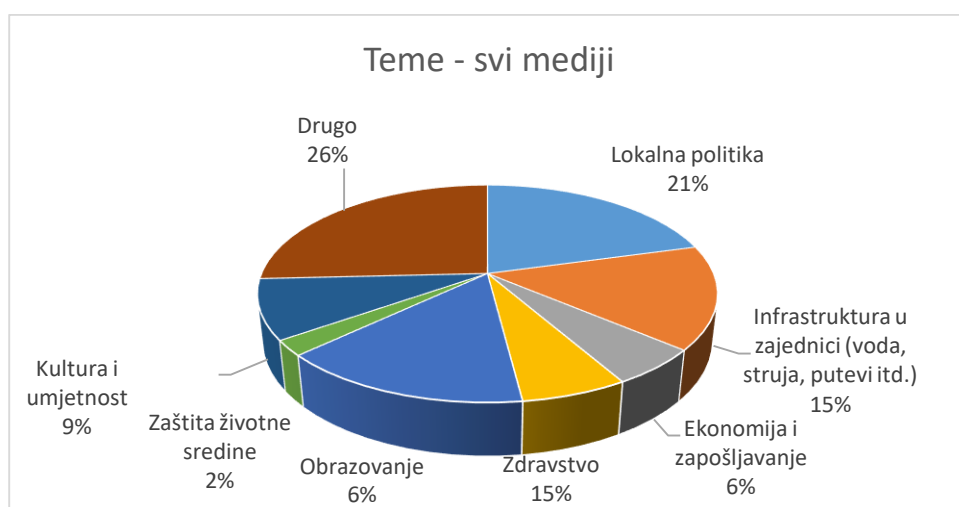

Portali su, općenito, u odnosu na druge tipove medija (štampani, radio i TV) pokazali lošiji kvalitet u pogledu raznorodnosti sagovornika, pluralizma mišljenja i uzdržavanja od pukog prenošenja stavova lokalnih zvaničnika, odnosno copy-paste metoda u radu.

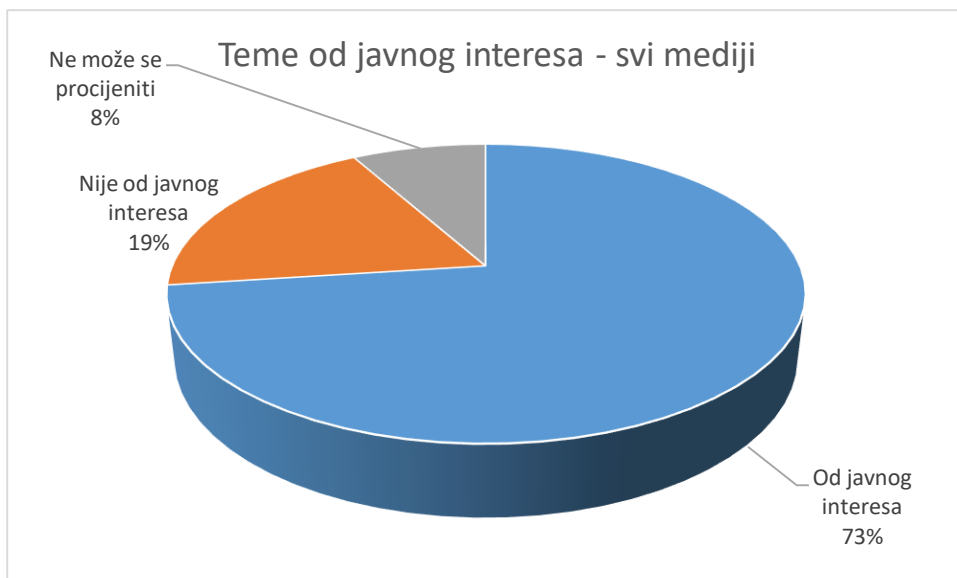
ZBIRNI ISTRAŽIVAČKI NALAZI I ZAKLJUČCI PRVE FAZE MONITORINGA

Kako je već rečeno, ukupno je analizirano 617 sadržaja u ukupno 34 lokalna medija.

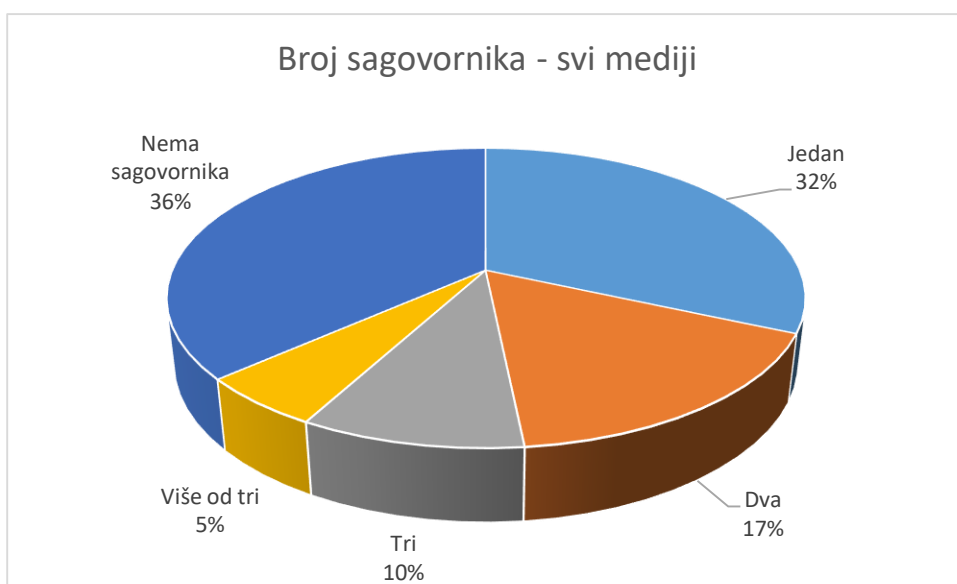
Kada analiziramo zbirne istraživačke nalaze možemo vidjeti da se lokalni mediji bave temama koje nisu nužno vezani za lokalne zajednice, pa više od jedne četvrtine sadržaja čine upravo takve teme, koje uljučuju zabavu, trivijalne informacije, informacije koje su zanimljive za publiku, ali se ne tiču lokalne zajednice. Jednu petinu tema čine one koje su vezane za lokalnu politiku, i tu se uglavnom radi o prenošenju stavova i političkih izjava lokalnih zvaničnika i drugih aktera lokalne politike. To nam pokazuje da postoji još puno prostora za unaprjeđenje rada lokalnih medija i njihovo istinsko stavljanje u funkciju lokalne zajednice i njenih potreba.

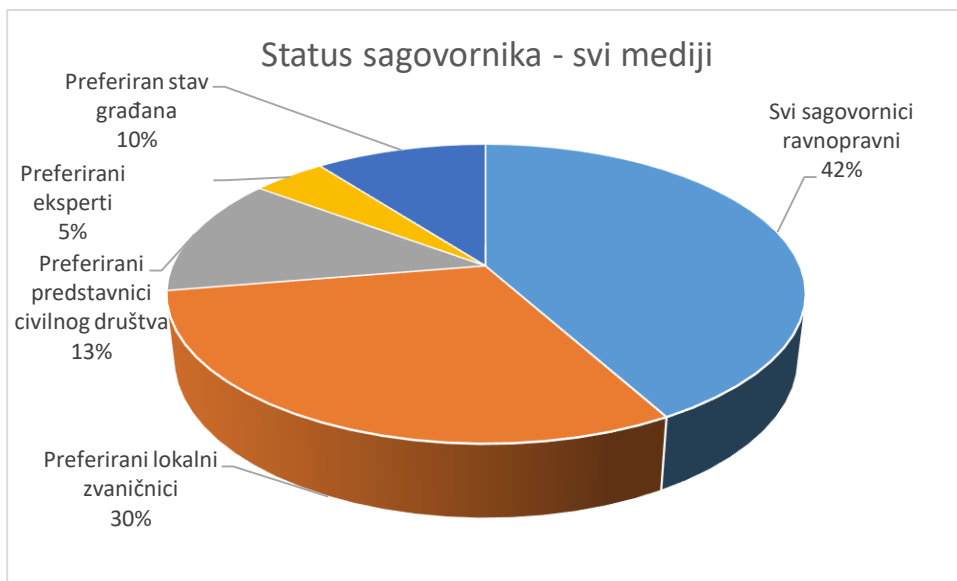
Kod lokalnih tema u samom izboru onoga o čemu će se izvještavati jeste u velikoj mjeri prisutan javni interes, no podaci koji ukazuju na način na koji se te teme obrađuju pokazuju da je u obradi teme taj interes zanemaren.

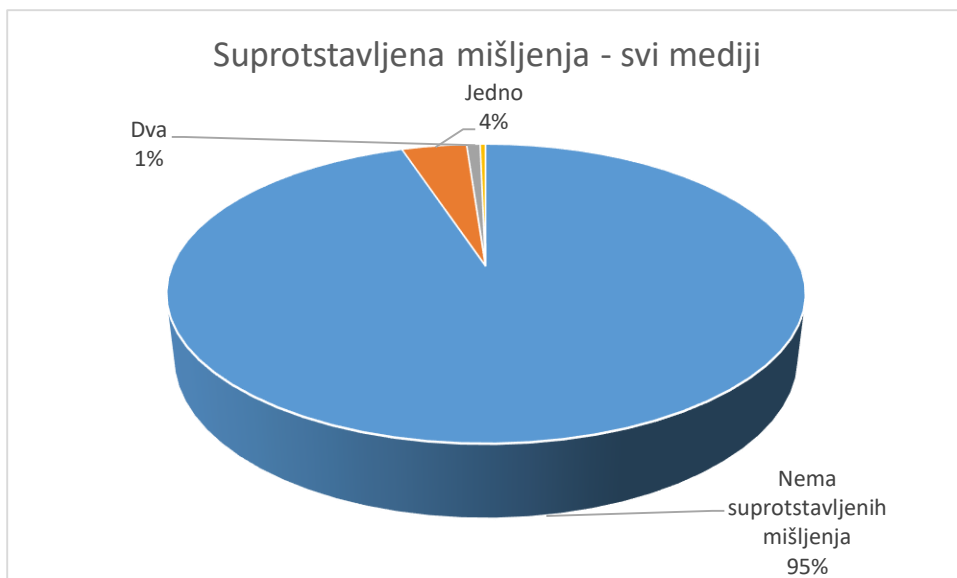
Izbor sagovornika u medijima pokazuje jednostranost u izvještavanju. Naime, više od jedne trećine sadržaja uopće nema sagovornike, već se radi o vijestima koje mediji preuzimaju od agencija, prenošenju pisanja drugih medija, osvrtima novinara na neke teme, prenošenju statusa sa društvenih mreža i sl. Jedna trećina sadržaja ima samo jedan izvor, odnosno jednog sagovornika. Ovo je vrlo zabrinjavajući podatak, koji nam govori o inertnom pristupu temama, odnosno izvještavanju, u kojem se u pričama ne ostvaruje pluralizam stavova i sučeljavanje argumenata.

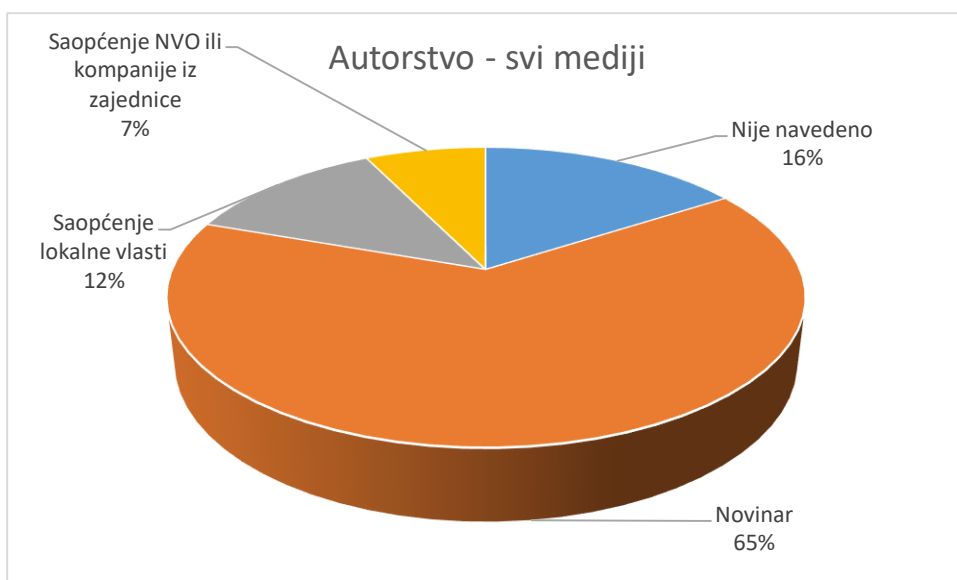
Onda kada uključuju dva ili (rijetko) više od dva sagovornika, mediji im uglavnom daju jednak prostor, no bilježimo i jednu trećinu sadržaja u kojima su preferirani lokalni zvaničnici. Također vidimo smanjen interes medija za predstavnike civilnog društva i eksperte, što se svakako treba mijenjati u budućnosti, jer upravo oni mogu pomoći građanima da bolje razumiju procese i fenomene o kojima mediji izvještavaju i sagledaju ih iz različitog ugla, a ne samo iz ugla lokalne politike.

Ono što je, sušrinski, najozbiljniji problem kojeg je pokazalo istraživanje je činjenica da u 95% sadržaja uopće nema suprotstavljenih mišljenja. Dakle, i kada su uključeni različiti sagovornici, oni su uglavnom saglasni oko neke teme odnosno pitanja, iznose unisone stavove i nema sučeljavanja argumenata. Ovo je aposlutno pokazatelj izostanka pluralizma u lokalnim medijima.

U pogledu autorstva situacija jeste formalno zadovoljavajuća, jer je većina sadržaja potpisana kao novinarski uradak. No, treba napomenuti da se kao novinarske priče potpisuju i one u kojima je primijenjen *copy-paste* metod, odnosno u kojem je novinar samo prenio stavove sa društvenih mreža ili „prekrojio“ neko od saopćenja koja pristugnu u redakciju. Stoga je važno još jednom podsjetiti lokalne medije na važnost stvarnog novinarskog rada, istraživanja, provjere i oblikovanaj podataka u originalnu novinarsku priču .

Kako je već rečeno, u ovoj fazi ciljevi istraživanja bili su:

- Analizirati u kojoj mjeri se u medijskim sadržajima lokalnih medija u cijeloj Bosni i Hercegovini reflektira javni interes, kroz teme o kojima se izvještava (lokalna politika, infrastruktura, ekonomija i zapošljavanje, obrazovanje, zdravstvo, kultura i umjetnost, drugo);
- Analizirati u kojoj mjeri su u medijskim sadržajima lokalnih medija u Bosni i Hercegovini prisutni različiti izvori informacija i kako su oni tretirani (da li su neki od njih u povlaštenom položaju u odnosu na druge);
- Analizirati u kojoj mjeri su u medijskim sadržajima lokalnih medija u Bosni i Hercegovini prisutna različita mišljenja i stavovi o temama o kojima se izvještava i koliko su novinari nepristrasni u njihovom prenošenju.

Nakon provedenog monitoringa, možemo zaključiti:

- Lokalni mediji se uglavnom bave lokalnom politikom, prenoseći stavove lokalnih zvaničnika i drugih političkih aktera u lokalnoj zajednici. Druga tema kojom se bave je lokalna infrastruktura, ali uglavnom na način da najavljuju određene projekte u toj oblasti, što nerijetko također ide u prilog lokalnim zvaničnicima koji takve teme i sadržaje iskoriste za samopromociju.
- U lokalnim medijima jesu prisutne teme koje su od javnog interesa, ali način na koji se te teme obrađuju ne pomaže odveć građanima da dobiju kvalitetne informacije o tim temama i uvide na odgovarajući način kako je javni, odnosno njihov, interes prisutan i kako se brani u lokalnoj zajednici.
- Lokalni mediji uglavnom svoje sadržaje zasnivaju na malom broju izvora, odnosno sagovornika (najčešće jedan ili eventualno dva).
- Onda kada mediji imaju više sagovornika u svom sadržaju, ti sagovornici su uglavnom saglasni oko teme ili pitanja koje se obrađuje i međusobno nemaju suprotstavljena mišljenja. Nerijetko se iz samog izbora sagovornika i pristupa novinara i temi i sagovornicima može primijetiti da gotovo da postoji unaprijed donesen sud novinara o temi, stav koji on želi iznijeti, pa se i selekcija sagovornika radi na način da su oni međusobno usaglašeni, ali i da se uklapaju u stav koji svojom prišom novinar želi da iznese, odnosno narativ koji razvija. To ne samo da ne doprinosi pluralizmu mišljenja u lokalnim zajednicama, nego nije u skladu ni sa ključnim novinarskim principom

nepristrasnosti. Čini se da novinari ne samo da ne daju javnosti, odnosno svojoj publici, priliku da čuju različite stavove, nego ih i oni *a priori* odbijaju kao sagovornike, odnosno ne istražuju priču konsultovanjem više sagovornika kako bi je sagledali iz više uglova, nego ugao koji u startu zauzimaju „brane“ i potkrjepljuju saglasnim sagovornicima.

- Sagovornici u pričama uglavnom jesu ravnopravni, no nije mali procenat sadržaja u kojima se neselektivno, *copy-paste* metodom, prenose stavovi lokalnih zvaničnika, odnosno saopćenja lokalnih vlasti. To daje dojam da lokalni mediji gotovo osjećaju odgovornost da prenose ono što lokalni zvaničnici žele kazati javnosti. Čak i kada su finansirani iz budžeta lokalnih zajednica, to naprosto nije njihov zadatak. Odgovornost prema javnom interesu mora biti ispred odgovornosti prema vlasti. Lokalni mediji jesu, izborom tema, pokazali tu odgovornost prema javnom interesu, ali izborom sagovornika i preferencijama prema lokalnim zvaničnicima još su daleko od ispunjavanja svoje društvene uloge i rada u javnom interesu.
- Postoje, naravno, izuzeci i pozitivni primjeri lokalnih medija koji su odgovorni i imaju viši nivo profesionalizma od ostalih, no općenito možemo reći da u pogledu pluralizma stavova i ispunjavanja javnog interesa najlošije stoje web portali.

Vratimo li se na istraživačka pitanja, možemo reći:

- Poštovanje standarda profesije u lokalnim medijima u Bosni i Hercegovini jeste prisutno u izvjesnoj mjeri, jer nisu zabilježeni ekstremni primjeri kršenja standarda. Više je riječ o primjerima površno urađenih priča, bez dubine i ozbiljnijeg istraživanja i zalaganja medija da dođe do kvalitetnih informacija i predstavi ih javnosti.
- Kreiranje sadržaja u lokalnim medijima u skladu sa profesionalnim principima nepristrasnosti i pluralizma mišljenja je prisutno u nekim medijima, dok u drugima dominira na *copy-paste* novinarstvo, ali i jednostrano izvještavanje zasnovano na malom broju, uglavnom saglasnih izvora.
- Kvalitet medijskog izvještavanja lokalnih medija o temama koje su od javnog interesa nije još uvijek na zadovoljavajućem nivou u većini analiziranih medija.

PREPORUKE ZA MEDIJE

Nakon provedenog istraživanja i izvedenih istraživačkih rezultata, slobodni smo predložiti nekoliko ključnih preporuka za lokalne medije, odnosno njihov način izvještavanja u i o lokalnim zajednicama. Treba napomenuti da se ove preporuke jednako odnose na sve tipove medija (i štampane i elektronske i online), kao i na privatne i javne medije.

- Javni interes staviti u prvi plan, ne samo pri izboru tema, nego, prvenstveno, kroz pristup temama, koji će u prvi plan staviti informacijske potrebe građana, a ne interes lokalnih zvaničnika ili biko koga drugog da plasiraju svoje informacije.
- Više pažnje posvetiti temama obrazovanja, kulture, zdravstva i zaštite životne sredine, a manje insistirati na prenošenju stavova lokalnih političara, odnosno pukom praćenju njihovih aktivnosti i agende koju oni nameću.
- Kod tretiranja određenih tema raditi tematske, istraživačke priče, a ne samo „pokrivati“ dnevne događaje.
- U tematskim pričama uzimati najmanje dva sagovornika, kako bi se omogućilo publici, odnosno građanima, da iz više izvora i više uglova sagledaju neku situaciju, problem, pitanje ili događaj.
- Sagovornike birati prema kompetencijama, a ne prema poziciji moći; više prostora dati stručnjacima iz oblasti koje se istražuju.
- Birati sagovornike koji imaju raznorodna, odnosno međusobno drugačija mišljenja, kako bi se ta mišljenja sučelila u javnom prostoru i iskristalisalo ono koje najbolje doprinosi rješavanju nekog problema u zajednici, koje je u fokusu novinarske priče.
- Osigurati pluralitet mišljenja, na način da novinari neće *a priori* kreirati stav i pristup nekoj temi o kojoj izvještavaju, pa u taj unaprijed definisani stav „ukrajati“ stavove sagovornika, nego će u interesu javnosti konsultovati različite sagovornike i objektivno predstaviti njihove argumente.
- Argumentacija treba biti ključna u izvještavanju, u izboru sagovornika, kao i u davanju prostora sagovornicima. Ključno je birati sagovornike koji imaju snagu argumenata i koji su u stanju neustrašeno i razložno razmatrati pitanje ili događaj o kojem se izvještava.
- Manje primjenjivati *copy-paste* metod, odnosno više imati novinarskih priča u kojima su novinari proveli cijeli proces rada na dolasku do informacija, njihovoj provjeri i

oblikovanju. Potpisan tekst/prilog u kojem je novinar tek spojio dijelove saopćenja, stavova sa društvenih mreža i slično nije autorsko djelo.

Iako sve navedene preporuke djeluju oče poznate, riječ je, suštinski o apelu za većim insistiranjem na profesionalnim standardima, temeljitom i odgovornom radu u redakcijama lokalnih medija.

PRILOG 1: Lista medija/ uzorak istraživanja

- **ŠTAMPANI MEDIJI**

1. Semberske novine, Bijeljina
2. Naša riječ Zenica
3. Derventski list
4. Kozarski vjesnik, Prijedor

- **RADIO STANICE**

1. Radio postaja Čapljina
2. Radio Konjic
3. Radio Brčko Distikt
4. Radio Livno
5. BIG Radio Banja Luka
6. Radio postaja Vitez
7. Radio Prijedor
8. Bobar Radio Bijeljina
9. Radio Gradska mreža
10. Radio Cazin
11. Radio Srebrenica

- **TELEVIZIJSKE STANICE**

1. RTV Unsko –sanskog kantona Bihać
2. RTV Bosanskog -podrinjskog kantona (RTV Goražde)
3. RTV Zenica - Zenica
4. RTV Tuzlanskog kantona - Tuzla
5. TV Sarajevo - Sarajevo
6. Alternativna TV (ATV) - Banja Luka
7. RTV Herceg Bosne - Mostar
8. TV Kanal 6 Travnik
9. HIT TV Brčko Distrikt
10. RTV Doboj

- **ONLINE PORTALI**

1. Tuzlanski.ba - Tuzla
2. Hercegovina.info – Mostar
3. Trebinjelive.info - Trebinje
4. Visoko.co.ba - Visoko
5. Srpskacafe.rs – Banja Luka
6. eSrebrenica.ba – Srebrenica
7. MojPrijedor.com – Prijedor
8. Radiosarajevo.ba – Sarajevo
9. Starmo.ba – Mostar

PRILOG 2: Kodni list

Tema	Broj
Lokalna politika	
Infrastruktura u zajednici (voda, struja, putevi itd.)	
Ekonomija i zapošljavanje	
Obrazovanje	
Zdravstvo	
Zaštita životne sredine	
Kultura i umjetnost	
Drugo	
Total:	

Tema	Broj
Od javnog interesa	
Nije od javnog interesa	
Ne može se procijeniti	
Total:	

Broj sagovornika	Broj
Jedan	
Dva	
Tri	
Više od tri	
Nema sagovornika	
Total:	

Status sagovornika	Broj
Svi sagovornici ravnopravni	
Preferirani lokalni zvaničnici	
Preferirani predstavnici civilnog društva	
Preferirani eksperti	
Preferiran stav građana	
Total:	

Suprotstavljena mišljenja	Broj
Nema suprotstavljenih mišljenja	
Jedno suprotstavljeno mišljenje, ostali saglasni	
Dva suprotstavljena mišljenja	
Tri suprotstavljena mišljenja	
Izneseno i mišljenje novinara	
Total:	

Autorstvo	Broj
Nije navedeno	
Novinar	
Saopćenje lokalne vlasti	
Saopćenje NVO ili kompanije iz zajednice	
Neko drugi	
Total:	

PRILOG 3: Monitori

- Eldar Karavdić
- Elvedina Obuća
- Sonja Milinić
- Nela Azinović
- Vera Kukrić